

Life Tribute for Our Beloved Mother

Knarik Khachatryan

Good afternoon.

On behalf of my brothers, my sister, our spouses, our children, and our entire family, thank you for being here today to honor and celebrate the life of our beloved mother, **Knarik Khachatryan**.

Your presence, your prayers, and your love bring us great comfort.

Today, I do not want to speak only about when my mother lived or the milestones she reached. I want to speak about **how she lived**, who she truly was, and what she gave to all of us.

Mom was born in **Kapan**, in Armenia's Syunik region—a place she loved deeply and always described as the most beautiful part of the world. No matter where life took her, Kapan remained in her heart. She loved its mountains, rivers, people, and spirit, and she carried that love with her throughout her life.

She was born into a large family of nine children—seven daughters and two sons. Her eldest brother left for the Second World War when he was only eighteen years old and was killed just a few months later. That loss left a lasting wound in the family and taught Mom, from a very young age, how precious life and family truly are.

Mom was the middle child and always felt especially loved and cherished. She was also exceptionally gifted. From childhood, she had a beautiful singing voice and a natural love for music. She sang from a young age, and music remained one of the great joys of her life.

Her love story with our father, **Sergey**, began almost like a scene from a romantic film.

Mom was in her final year of high school. Dad was a third-year university student majoring in civil engineering who had been sent to Kapan for practical training.

One day, he knocked on the door of my grandfather's home. The family property was adjacent to a bend in the river, and Dad needed permission to enter the area and measure the rising water level for his engineering work.

When he saw Mom, it was love at first sight—for him.

For Mom, it was not quite so simple.

Dad returned to Yerevan to continue his studies, but he could not forget her. He wrote to her every week for an entire year. My father was a gifted writer, and although Mom did not respond, she read every letter.

She had her own ambitions. Her first goal was to pursue higher education. After graduating from high school, she was admitted to the **Yerevan State Conservatory** to study vocal performance.

But that summer, before beginning university, their paths crossed again.

Mom was temporarily working as a secretary at the Ministry of Agriculture. Dad entered the office looking for someone to type his diploma thesis. He immediately recognized her.

Mom pretended not to recognize him.

When he offered to pay her to type his work, she refused. He waited for her after work, walked her home, and brought her flowers and gifts. She refused them all and told him:

“I am not for sale.”

Those words say so much about our mother.

She knew her worth. She had dignity, independence, principles, and extraordinary strength of character.

Dad was completely taken by her beauty, intelligence, and determination, and he was not going to give up.

Finally, he invited her to dinner at a restaurant where live music was playing. He asked her what her favorite song was so that he could request it for her.

She answered, **“La Paloma,”** known to her in Russian as **“Golubka.”**

When the musicians began to play, Dad invited her to dance.

That was where their passions met. They both loved music, dancing, beauty, adventure, and the joy of living.

Before beginning university, Mom changed direction. Instead of pursuing vocal performance at the Conservatory, she decided to study English and linguistics and become a teacher.

Mom and Dad married, and they both dreamed of having a large family.

When Dad's work required them to relocate from Yerevan to Armenia's Lori region, Mom withdrew from university and placed her educational aspirations on hold so that she could care for the family they were building.

But she never abandoned her dream.

Thirteen years later, when her fourth child entered first grade, Mom returned to the very same academic program she had left.

She completed her studies, earned her bachelor's degree in teaching, and eventually became a school vice principal. She served in education for more than thirty years, until her retirement.

Her life taught us that a dream may be delayed, but it does not have to be lost.

She did not simply tell us to value education. She showed us, through her own example, what perseverance looks like.

Dad often said:

"Everything I have ever achieved is because of your mother."

When I was younger, I did not fully understand what he meant.

Now I think I do.

I believe that from the moment he met her, he wanted to show her how far he could go, how high he could climb, and what they could build together.

And climb he did.

By the age of thirty, Dad was leading one of the largest metallurgical factories in Armenia. From there, he continued to lead major industries and oversee extraordinary projects that remain part of his legacy.

Many people admired my father's professional achievements.

But he always knew where his greatest source of strength was.

It was our mother.

No matter how demanding or important his day had been, when he came home, his favorite place was on the couch, with his head resting in Mom's lap while he told her everything that had happened.

She was his safe place.

She was his confidante.

She was his greatest supporter and closest friend.

They had special names for one another.

Dad lovingly called Mom "**Vasya**," a private name that, to him, reflected the innocence and gentleness he saw in her.

Mom called him "**Lev**"—**Lion**—from his second name, Levon.

Those names were part of their own private language of love.

They traveled the world together. They loved dancing, music, beautiful places, and being surrounded by friends.

Almost no weekend passed without a large dinner gathering. There did not have to be a birthday, an anniversary, or any particular occasion.

The joy of being together was reason enough to celebrate.

Dad's friends became Mom's friends, and their home was always filled with laughter, conversation, music, hospitality, and love.

Above all, Mom devoted herself to her family.

She believed education was one of the greatest gifts a parent could give a child. She expected us to work hard, not because she demanded perfection, but because she believed in our potential.

Her children earned bachelor's, master's, and doctoral degrees. That legacy continued through her grandchildren, who earned bachelor's, master's, PhD, and law degrees.

She was enormously proud of every accomplishment. In fact, before introducing one of her children or grandchildren, she would often first announce what that person had achieved.

Our successes were her joy.

Mom also loved Armenia with all her heart. She encouraged everyone of Armenian heritage to speak the Armenian language, know their history, and remain connected to their roots.

Although she spent her final years in America, her heart always remained in Armenia.

She was a gifted educator, a humanitarian, a woman of faith, and someone who lived by deeply held principles of human decency, loyalty, integrity, and service to others.

She helped people not for recognition, but because compassion was simply part of who she was.

She was blessed with four children, nine grandchildren, and five great-grandchildren, who lovingly called her **Mamulik—our dearest Mommy.**

Today, our grief is deep.

But so is our gratitude.

How blessed we are to have had a mother whose love was so complete that saying goodbye hurts this much.

As strong believers in Christ, we find profound comfort in the belief that families are eternal.

Our father passed away in October 2015.

After nearly eleven years apart, I like to imagine that their conversation has begun again.

I imagine Dad standing there, waiting—the same young engineering student who once knocked on a door in Kapan and fell in love at first sight.

I can almost hear him calling softly:

“Vasya...”

And I can almost hear Mom answering:

“Lev...”

After nearly eleven years apart, their conversation has begun again.

The love story that started with a knock on a door beside a river in Kapan was never ended by death.

It simply paused for a little while.

Mom, thank you.

Thank you for your strength.

Thank you for your faith.

Thank you for your sacrifices.

Thank you for believing in us before we believed in ourselves.

Thank you for teaching us that dignity matters, education is priceless, kindness is never wasted, and family is life's greatest blessing.

Our parents never truly leave us.

They continue to live through their children, their grandchildren, and every generation that carries forward their values, their hopes, their dreams, and their love.

Everything good in us began with you.

Rest well, Mom. Dad has been waiting for you.

Until we meet again, **we love you.**

Կյանքի հուշապատում՝ նվիրված մեր սիրելի մայրիկին

Քնարիկ Խաչատրյան

Բարի օր:

Իմ եղբայրների, քրոջս, մեր ամուսինների, երեխաների և ամբողջ ընտանիքի անունից շնորհակալություն եմ հայտնում ձեզ, որ այսօր այստեղ եք՝ հարգելու և միասին նշելու մեր սիրելի մայրիկի՝ **Քնարիկ Խաչատրյանի** կյանքը:

Ձեր ներկայությունը, աղոթքներն ու սերը մեծ մխիթարություն են մեզ համար:

Այսօր ես ուզում եմ խոսել ոչ միայն այն մասին, թե երբ է ապրել մեր մայրը կամ ինչ հաջողությունների է հասել: Ես ուզում եմ պատմել, թե **ինչպես է նա ապրել**, ինչպիսի մարդ է եղել և ինչ է տվել մեզանից յուրաքանչյուրին:

Մայրիկը ծնվել է Հայաստանի Սյունիքի մարզի **Կապան քաղաքում**՝ մի վայրում, որը նա անսահման սիրում էր և միշտ անվանում էր աշխարհի ամենագեղեցիկ անկյունը: Որտեղ էլ նրան տաներ կյանքը, Կապանը միշտ մնում էր նրա սրտում: Նա սիրում էր այնտեղի լեռները, գետերը, մարդկանց ու բնաշխարհը և այդ սերը կրեց իր մեջ ամբողջ կյանքում:

Նա մեծ ընտանիքի զավակ էր՝ յոթ քույրերից և երկու եղբայրներից մեկը: Նրա ավագ եղբայրը ընդամենը տասնութ տարեկան էր, երբ մեկնեց Երկրորդ համաշխարհային պատերազմ և մի քանի ամիս անց զոհվեց: Այդ կորուստը խոր հետք թողեց ամբողջ ընտանիքի վրա և դեռ մանկուց մայրիկին սովորեցրեց, թե որքան թանկ են կյանքն ու ընտանիքը:

Մայրիկը ընտանիքի միջնեկ զավակն էր և միշտ ասում էր, որ իրեն առանձնահատուկ սիրված ու փայփայված է զգացել: Նա նաև բացառիկ շնորհներով էր օժտված: Դեռ մանկուց ուներ գեղեցիկ ձայն, սիրում էր երգել, և երաժշտությունը նրա կյանքի մեծագույն ուրախություններից մեկն էր:

Մեր ծնողների սիրո պատմությունը կարծես ռոմանտիկ ֆիլմից լիներ:

Մայրիկը սովորում էր ավագ դպրոցի վերջին դասարանում: Հայրիկը՝ **Սերգեյը**, Երևանի համալսարանի երրորդ կուրսի ուսանող էր՝ շինարարական ճարտարագիտության մասնագիտությամբ, և ուսումնական պրակտիկայի նպատակով ուղարկվել էր Կապան:

Մի օր նա թակեց մայրիկիս հայրական տան դուռը: Տան տարածքը հարում էր գետի ոլորանին, և հայրիկին անհրաժեշտ էր թույլտվություն ստանալ այնտեղ մտնելու և ինժեներական աշխատանքի համար ջրի բարձրացող մակարդակը չափելու:

Երբ նա տեսավ մայրիկին, իր համար դա սեր էր առաջին հայացքից:

Մայրիկի համար, սակայն, ամեն ինչ այդքան հեշտ չէր:

Հայրիկը վերադարձավ Երևան՝ ուսումը շարունակելու, բայց չկարողացավ մոռանալ նրան: Մեկ ամբողջ տարի նա ամեն շաբաթ նամակ էր գրում մայրիկին: Հայրս հրաշալի գրել գիտեր, և թեև մայրիկը չէր պատասխանում, կարդում էր նրա բոլոր նամակները:

Մայրիկն իր սեփական նպատակներն ուներ: Նրա առաջին նպատակը բարձրագույն կրթությունն ստանալն էր: Դպրոցն ավարտելուց հետո նա ընդունվեց **Երևանի պետական կոնսերվատորիա**՝ վոկալ արվեստ սովորելու:

Սակայն այդ ամռանը՝ դեռ ուսումը չսկսած, նրանց ճանապարհները կրկին հատվեցին:

Մայրիկը ժամանակավորապես աշխատում էր Գյուղատնտեսության նախարարությունում՝ որպես քարտուղարուհի: Մի օր հայրիկը մտավ գրասենյակ՝ փնտրելով մեկին, ով կարող էր մեքենագրել իր դիպլոմային աշխատանքը: Նա անմիջապես ճանաչեց մայրիկին:

Մայրիկը ձևացրեց, թե իրեն չի ճանաչում:

Երբ հայրիկն առաջարկեց վճարել իր աշխատանքը մեքենագրելու համար, մայրիկը հրաժարվեց: Հայրիկը սպասում էր նրան աշխատանքի ավարտին, ուղեկցում տուն, ծաղիկներ ու նվերներ էր բերում: Մայրիկը հրաժարվում էր ամեն ինչից և ասում.

«Ես վաճառքի չեմ»:

Այս մի նախադասությունն այնքան շատ բան է ասում մեր մոր մասին:

Նա գիտեր իր արժեքը: Ուներ արժանապատվություն, անկախություն, սկզբունքներ և բացառիկ ուժեղ բնավորություն:

Հայրիկը հիացած էր նրա գեղեցկությամբ, խելքով ու վճռականությամբ և չէր պատրաստվում հանձնվել:

Վերջապես նա մայրիկին հրավիրեց ընթրիքի՝ մի ռեստորան, որտեղ կենդանի երաժշտություն էր հնչում: Հարցրեց, թե որն է նրա սիրելի երգը, որպեսզի պատվիրի այն:

Մայրիկը պատասխանեց՝ **«La Paloma»**, կամ ինչպես ինքն էր այն ճանաչում ռուսերեն՝ **«Голубка»**:

Երբ երաժիշտները սկսեցին նվագել, հայրիկը նրան պարելու հրավիրեց:

Յենց այդտեղ միավորվեցին նրանց մեծագույն սերերը՝ երաժշտությունը, պարը, գեղեցկությունը, ճանապարհորդությունն ու կյանքի ուրախությունը:

Մինչ համալսարանում ուսումը սկսելը, մայրիկը փոխեց իր որոշումը: Կոնսերվատորիայում վոկալ արվեստ սովորելու փոխարեն նա ընտրեց անգլերեն լեզուն և լեզվաբանությունը՝ ուսուցչուհի դառնալու նպատակով:

Մայրիկն ու հայրիկը ամուսնացան, և երկուսն էլ երագում էին մեծ ընտանիք ունենալու մասին:

Երբ հայրիկի աշխատանքի պատճառով նրանք ստիպված եղան Երևանից տեղափոխվել Ջալաստանի Լոռու մարզ, մայրիկը թողեց համալսարանական ուսումը և որոշ ժամանակով հետաձգեց իր կրթական երազանքը՝ ամբողջությամբ նվիրվելով այն ընտանիքին, որը նրանք միասին կառուցում էին:

Բայց նա երբեք չհրաժարվեց իր նպատակից:

Տասներեք տարի անց, երբ իր չորրորդ երեխան գնաց առաջին դասարան, մայրիկը վերադարձավ այն նույն ուսումնական ծրագրին, որը տարիներ առաջ թողել էր մեզ խնամելու համար:

Նա ավարտեց ուսումը, ստացավ ուսուցչի մասնագիտությամբ բակալավրի աստիճան և հետագայում դարձավ դպրոցի փոխտնօրեն: Կրթության ոլորտում նա աշխատեց ավելի քան երեսուն տարի՝ մինչև թոշակի անցնելը:

Իր կյանքով նա մեզ ցույց տվեց, որ երազանքը կարող է հետաձգվել, բայց պարտադիր չէ, որ կորչի:

Նա պարզապես չէր ասում, որ պետք է գնահատենք կրթությունը: Նա իր սեփական օրինակով ցույց տվեց, թե ինչ է նշանակում համառություն և նպատակասլացություն:

Հայրիկը հաճախ ասում էր.

«Այն ամենը, ինչին ես հասել եմ, ձեր մոր շնորհիվ է»:

Երբ փոքր էի, ամբողջությամբ չէի հասկանում, թե նա ինչ նկատի ուներ:

Այսօր կարծում եմ՝ հասկանում եմ:

Կարծում եմ՝ մայրիկին հանդիպելու պահից հայրիկը ցանկանում էր ցույց տալ նրան, թե որքան հեռու կարող է գնալ, որքան բարձր կարող է հասնել և ինչպիսի կյանք կարող են միասին կառուցել:

Եվ նա իսկապես բարձրացավ:

Երեսուն տարեկանում հայրիկը ղեկավարում էր Հայաստանի խոշորագույն մետալուրգիական գործարաններից մեկը: Հետագայում նա շարունակեց ղեկավարել խոշոր արդյունաբերական ձեռնարկություններ և իրականացնել բացառիկ նախագծեր, որոնք մինչ օրս կրում են նրա աշխատանքի հետքը:

Ճատերը հիանում էին հայրիկի մասնագիտական հաջողություններով:

Բայց հայրիկը միշտ գիտեր, թե որտեղից էր ստանում իր մեծագույն ուժը:

Այդ ուժը մեր մայրն էր:

Որքան էլ ծանր կամ կարևոր լիներ նրա օրը, տուն վերադառնալուց հետո հայրիկի ամենասիրելի տեղը բազմոցն էր: Նա գլուխը դնում էր մայրիկի ծնկներին և պատմում օրվա ընթացքում տեղի ունեցած ամեն ինչի մասին:

Մայրիկը նրա ապահով հանգրվանն էր:

Նրա ամենամտերիմ խորհրդատուն:

Նրա մեծագույն աջակիցն ու լավագույն ընկերը:

Նրանք միմյանց հատուկ անուններով էին դիմում:

Հայրիկը մայրիկին սիրով անվանում էր **«Վասյա»**՝ մի անուն, որն իր համար արտահայտում էր մայրիկի անմեղությունն ու մեղմությունը:

Մայրիկն էլ հայրիկին անվանում էր **«Լև»՝ Առյուծ**, որը գալիս էր նրա երկրորդ անունից՝ Լևոն:

Այդ անունները նրանց սիրո անձնական լեզվի մի մասն էին:

Նրանք միասին ճանապարհորդում էին աշխարհով մեկ: Սիրում էին պարել, երաժշտություն լսել, այցելել գեղեցիկ վայրեր և շրջապատված լինել ընկերներով:

Գրեթե ոչ մի հանգստյան օր չէր անցնում առանց մեծ սեղանի և հյուրերի: Պարտադիր չէր ծննդյան օր կամ տարեդարձ լիներ:

Միասին լինելու ուրախությունն ինքնին բավական պատճառ էր տոնելու համար:

Հայրիկի ընկերները դառնում էին մայրիկի ընկերները, և նրանց տունը միշտ լի էր ծիծաղով, զրույցներով, երաժշտությամբ, հյուրասիրությամբ և սիրով:

Մայրիկն ու հայրիկը նաև փոփոխությունների ու նորացման մեծ սիրահարներ էին:

Երբ այլևս նոր վայր չէր լինում բացահայտելու, նրանք տանը նոր նախագիծ էին սկսում: Մի քանի տարին մեկ ներկում էին սենյակները, փոխում պաստառները, վերաձևավորում խոհանոցը, նորոգում կահույքը կամ ամբողջությամբ փոխում տան որևէ հատված:

Նրանք այնքան լավ էին սովորել արագ և ներդաշնակ աշխատել, որ հպարտությամբ իրենց անվանում էին **«Կայծակ թիմ»` “Team Lightning”**:

Եվ նրանց համատեղ աշխատանքը միայն իրենց տան սահմաններում չէր մնում:

Նրանք անվճար վերանորոգում և բարեկարգում էին նաև հարևանությամբ ապրող մի այրի սրտաբանի տունը: Նա սեփական երեխաներ չունեցրեց և ժամանակի ընթացքում դարձավ մեր ընտանիքի անդամի նման:

Այդպիսին էին մայրիկն ու հայրիկը` միշտ ստեղծող, բարելավող, օգնող և մարդկանց իրենց կյանք ընդունող:

Բայց ամենից առավել մայրիկը նվիրված էր իր ընտանիքին:

Նա հավատում էր, որ կրթությունը ծնողի տված ամենամեծ նվերներից մեկն է: Նա մեզանից աշխատասիրություն էր պահանջում ոչ թե այն պատճառով, որ կատարելություն էր ակնկալում, այլ որովհետև հավատում էր մեր ներուժին:

Նրա երեխաները ստացան բակալավրի, մագիստրոսի և դոկտորական աստիճաններ: Այդ ավանդույթը շարունակվեց նաև նրա թոռների մեջ, որոնք ստացան բակալավրի, մագիստրոսի, գիտությունների թեկնածուի և իրավաբանական բարձրագույն աստիճաններ:

Նա անսահման հպարտ էր յուրաքանչյուր ձեռքբերմամբ: Իրականում հաճախ, նախքան իր երեխաներից կամ թոռներից որևէ մեկին ներկայացնելը, նա նախ պատմում էր այդ մարդու հաջողությունների մասին:

Մեր հաջողությունները նրա ուրախությունն էին:

Մայրիկն ամբողջ սրտով սիրում էր Հայաստանը: Նա հորդորում էր հայկական ծագում ունեցող յուրաքանչյուր մարդու խոսել հայերեն, ճանաչել իր պատմությունը և երբեք չկտրվել իր արմատներից:

Թեև կյանքի վերջին տարիներն անցկացրեց Ամերիկայում, նրա սիրտը միշտ մնաց Հայաստանում:

Նա շնորհալի մանկավարժ էր, մարդասեր, հավատացյալ և մի կին, որն ապրում էր մարդկային արժանապատվության, հավատարմության, ազնվության և ուրիշներին ծառայելու անսակարկելի սկզբունքներով:

Նա օգնում էր մարդկանց ոչ թե գնահատանքի կամ ճանաչման համար, այլ որովհետև կարեկցանքը պարզապես նրա էության մի մասն էր:

Նա օրհնված էր չորս երեխաներով, ինը թոռներով և հինգ ծոռներով, որոնք նրան սիրով անվանում էին **Մամուլիկ՝ իրենց ամենասիրելի մայրիկը:**

Այսօր մեր վիշտը խորն է:

Բայց նույնքան խորն է նաև մեր երախտագիտությունը:

Որքան օրհնված ենք մենք, որ ունեցել ենք մի մայր, որի սերն այնքան ամբողջական էր, որ նրա հետ հրաժեշտը այսքան ցավոտ է:

Որպես **Հիսուս Զրիստոսի Վերջին Օրերի Սրբերի Եկեղեցու** անդամներ՝ մենք խոր մխիթարություն ենք գտնում այն հավատքի մեջ, որ ընտանիքները հավերժ են:

Մեր հայրիկը հեռացավ այս կյանքից 2015 թվականի հոկտեմբերին:

Գրեթե տասնմեկ տարվա բաժանումից հետո ես սիրում եմ պատկերացնել, որ նրանց զրույցը կրկին սկսվել է:

Պատկերացնում եմ հայրիկին՝ կանգնած և սպասելիս՝ նույն երիտասարդ ինժեներական ուսանողին, որը մի օր Կապանում թակեց մի դուռ և սիրահարվեց առաջին հայացքից:

Կարծես լսում եմ նրա մեղմ ձայնը.

«Վասյա...»

Եվ կարծես լսում եմ մայրիկի պատասխանը.

«Լև...»

Գրեթե տասնմեկ տարվա բաժանումից հետո նրանց զրույցը կրկին սկսվել է:

Սիրո այն պատմությունը, որը սկսվեց Կապանում՝ գետի մոտ գտնվող մի տան դուռը թակելով, մահվամբ չավարտվեց:

Այն պարզապես մի փոքր դադար առավ:

Մայրիկ, շնորհակալություն:

Շնորհակալություն քո ուժի համար:

Շնորհակալություն քո հավատքի համար:

Շնորհակալություն քո զոհողությունների համար:

Շնորհակալություն, որ հավատում էիր մեզ դեռ այն ժամանակ, երբ մենք ինքներս մեզ չէինք հավատում:

Շնորհակալություն, որ սովորեցրիր մեզ՝ արժանապատվությունը կարևոր է, կրթությունն անգնահատելի է, բարությունը երբեք չի կորչում, իսկ ընտանիքը կյանքի մեծագույն օրինությունն է:

Մեր ծնողները երբեք ամբողջությամբ չեն հեռանում մեզանից:

Նրանք շարունակում են ապրել իրենց երեխաների, թոռների և բոլոր հաջորդ սերունդների մեջ, որոնք իրենց հետ կրում են նրանց արժեքները, հույսերը, երազանքներն ու սերը:

Մեր մեջ եղած ամեն լավ բան քեզնից է սկսվել:

Ջանգիստ ննջիր, մայրիկ: Ջայրիկը քեզ սպասում էր:

Մինչև նոր հանդիպում՝

մենք քեզ սիրում ենք: